

Carmen et error...

„Ce precum noi am putut pricepe, Ovidius mai mult să fi scris din slobozenia poeticească, decît din trebuința adevărului.”

Aceste cuvinte, cu care Dimitrie Cantemir își exprimă în *Hronicul vechimii a romano-moldo-vlahilor*, rezervele sale de om de știință cu privire la folosirea operei poetului drept izvor istoric, ne vin în minte astăzi, la reeditarea sărbătorească -- frumoasă și pentru prima oară corectă -- a dramei istorice a lui V. Alecsandri¹.

În primul veac al erei noastre, nefericitul relegat pe malurile neprimitoare ale Pontului Euxin, gindea suspinînd la strălucirile lăsate în urmă ale Cetății:

*Eu ies apoi de-acasă, mă plimb prin mindra
Romă,*

*Cu ochii minții toate aieva eu le văd;
Și foruri și teatre de marmură și temple;
Mă plimb pe sub portice, văd cimpul
înverzît*

*Al zeului războinic, grădinile frumoase,
Bazine și canaluri și-al Vergurii izvor.²*

și plingea amarnic bezna peisajului contemporan:

*De-și mai aduce-aminte la Roma oarecine
De Naso și-i mai știe de nume cineva,
Să afle că sub zodii ce nu se scaldă-n mare,
În toiul barbariei, acolo eu trăiesc.*

¹ V. Alecsandri, *Ovidiu*, ediție îngrijită de G. Pienescu, cu o prefață de acad. Victor Eftimiu. Ilustrații G. Labin, E.S.P.L.A., 1957.

² Toate citatele din Ovidiu urmează excepționala traducere recentă a lui A. Naum.

19 veacuri mai tirziu, preafericitul curceritor al tuturor laurilor poeziei, aflător în culmea gloriei sale, proiecta și el, dar pe ecranul viitorului patriei, cîndva obturat de trecătoare pătimiri, aceeași măreție a trecutei Cetăți:

*Stați!... Norul greu dispare... lumina creș-
te-n urmă...*

*Se-nalță-o nouă Romă, renaște-o nouă lumă.
Mormintu-mi se deschide... din el în viitor
Un lung torent de viață se-ntinde roditor.*

Inexactitățile lui Ovidiu cu privire la țara de adopțiune au fost, de mult, dezvăluite de istorici. Acela pe care Seneca retorul îl certa că nu știe să se oprească la vreme cînd a epuizat un subiect („nescit quod bene cessit relinquere”) n-a știut sau n-a voit, nici de rîndul acesta, să pună căpăstrul obiectivității în capul fugii poetice și astfel s-au născut țurțurii de gheață care „zuruie” în pletele barbarilor, vinul tăiat cu cuțitul și cite și mai cite viziuni apocaliptice de care „Scrisorile din exil” abundă.

Cele ale lui V. Alecsandri au fost și ele nemilos amănunțite. După premiera din 1885 și cea din 1887, Ionescu-Gion, Constantin Mille și, în două numere consecutive ale „Epocii”, Ang. Demetrescu, au făcut tot ce au putut ca să distrugă piesa. Mai tirziu, Charles Drouhet și E. Lovinescu au „pus pe două coloane” ideile și hainele literare ale dramelor lui Alecsandri cu cele ale lui Victor Hugo, Chateaubriand sau Molière. Ceea ce pare să-i supere cel

mai mult pe critici, este culoarea locală factice, aplicată peste o atmosferă mai curind franceză decît romană.

Să fie oare acesta din urmă un neajuns atît de grav? În primii ani ai imperiului, „oameni bine” ieșeau seara să ia aer în Forum, sau pe sub porticele lui Octav și Pompei. La sărbătoarea Dianei, tot orașul se afla pe malul lacului Nemi, unde eleganții își conduceau singuri carele. Vara, în august, „stațiunea balneară” Baiae era locul de întîlnire al tuturor eleganților, ca și, după zicerea lui Seneca, al tuturor ticăloșiilor. La Roma, saloanele literare erau numeroase și căutate. Aici, poeții își recitau versurile și nepoeții curtau cucoanele. Conversația, spirituală și nestatornică, sărea lesne de la un lucru la altul. Portretul unui „coconăș” (bellus homo) al timpului merită citat în întregime, așa cum l-a nemurit Martial: „...părul îi este despărțit în două de o cărare fără cusur. Miroase întotdeauna a parfum, fredonează printre dinți ultimele cînticele venite din Spania sau din Egipt și știe să bată tactul cu brațele epilate. Cit e ziua de lunșă nu se dă dus de lingă scaunelor cucoanelor și are mereu să le povestească cite ceva la ureche. Cunoaște toate cancanurile Romei: poate să-ți spună numele femeii de care tocmai s-a îndrăgostit cutare, printre ce oameni se învîrtește cutare și știe pe de rost întreaga genealogie a calului Hirpinus”.

Dar să-i dăm cuvîntul lui Ovidiu însuși:

S-au scris de către alții tratate despre jocuri,

*Păcat așa de mare în vremuri de demult:
Cum poți să ai cîștigul cel mare la arșice,
S-arunci același număr cum poți să te ferești;*

*Ce numere-s la zăruri și cum să le amesteci,
Cum să le-arunci mai bine și să le potrivești.*

Și cum s-o ia de-a dreptul pionul tău, cînd altul

E-amenințat la mijloc de doi pionii dușmani.

Pe-ntîiul cum să-l aperi și să-l întorci acasă.

*Cînd singur nu mai poate fugi nevătămat;
Cum, încă, pe-o tăbliță cu niște pietricele
Cîștigi, dacă poți pune trei pietricele-n rînd.*

*Și cite alte jocuri — n-o să le-nșir pe toate —
Cu care pierdem timpul, care-i așa de scump!*

*Te-nvață unul forma și aruncatul mingii,
Te-nvață altul cercul, inotul celălalt.*

*Iar altul cum pe față să dai cu sulimanuri.
Cum să primești pe oaspeți și cum să-i omenești*

Sau ce pămînt anume e bun de olărie

*Și vinu-n care vase e bine să-l păstrezi...
Aceste sînt petreceri din luna lui decembrie...*

Sîntem oare atît de departe de Franța veacului al XVIII-lea, sau, cum spune eruditul și spiritualul Gaston Boissier, de vremea abatelui Delille?

„Se pare că la Roma nu existau naramze”, îi scrie, de la Paris, V. Alecsandri, care citise cronica lui Ang. Demetriescu, prietenului său G. Sion. „Auzi, nu existau naramze în țara naramzelor! Ei! și apoi?... Toate aceste șicane nu-mi produc nici, un efect și mă fac numai să ridic din umeri”. Două versuri dintr-o „comedie începută și neterminată” încheie discuția:

*O critici buni de fașe, poeți în șapte luni,
Vulturul nu se mișcă de-un țipăt de lăstuni!*

Prigoana oficială sau parcimonioasă drămlăuire a lui Quintilian, care condece că „i se cuvin totuși unele laude” („laudandum tamen in partibus”), nu au împiedicat versurile lui Ovidiu să „umple lumea toată”, cum spune același Seneca, și să facă, peste sute și mii de ani, desfătarea generațiilor.

Nici inadvertențele — numeroase — ale dramelor lui Alecsandri, și nici criticile mai mult sau mai puțin îndreptățite ce li s-au adus, nu le-au împiedicat să devină piese dintre cele mai iubite ale repertoriului nostru dramatic.

„Poezia și o greșeală” — „Carmen et error” — l-au adus pe Ovidiu să trăiască și să moară pe pămîntul Tomisului. „Carmen et error” sînt cele două semne sub care se desfășoară tragediile lui Alecsandri, ca și nemuritoarele Triste și Pontice ale poetului de la Sulmona, ca și atîtea alte veșnice creații poetice ale trecutului. „Carmen et error”. „Ei! și-apoi?” Grație celei de a doua; celei dintîi veșnică laudă!

Radu ALBALA